

Заснований як інформаційний журнал у грудні 2004 року

Кожній Дитині
Україна
До світу, безпечного для дітей

ПРАВА ДІТЕЙ

www.everychild.org.ua

№ 2 (8), 2009

Тема номера:
**20-РІЧЧЯ КОНВЕНЦІЇ ООН
ПРО ПРАВА ДИТИНИ**

**АЛЬТЕРНАТИВНИЙ ЗВІТ ПРО РЕАЛІЗАЦІЮ
УКРАЇНОЮ ПОЛОЖЕНЬ КОНВЕНЦІЇ ООН
ПРО ПРАВА ДИТИНИ 2002-2008**

читайте в електронному вигляді на сайті
«Громадський моніторинг виконання Конвенції
ООН про права дитини в Україні» за адресою:
www.childrights.in.ua

ЧИТАЙТЕ

**АЛЬТЕРНАТИВНИЙ ЗВІТ
ПРО РЕАЛІЗАЦІЮ УКРАЇНОЮ
ПОЛОЖЕНЬ КОНВЕНЦІЇ ООН
ПРО ПРАВА ДИТИНИ
2002–2008**

Підготовлено
громадськими
організаціями
України

Київ 2009

Альтернативний звіт про реалізацію є результатом спільної роботи експертів та спеціалістів неурядового сектору у сфері захисту прав дітей.

Документ містить оновлену інформацію про виконання Україною положень Конвенції ООН про права дитини за період, що пройшов з моменту подання другої державної доповіді (2002 рік) по 2008 рік включно.

Шановні читачі!

За 20 років від часу підписання Конвенції ООН про права дитини багато змінилося, виросло ціле покоління дітей. З одного боку, становище дітей в Україні помітно поліпшилося: прийнято нові закони, Національний план дій щодо реалізації Конвенції ООН про права дитини на період до 2016 року, вдосконалено виплати при народженні та усиновленні дитини, створено служби підтримки сім'ї та нові форми влаштування дітей сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування.

З другого боку, залишається безліч невирішених проблем, таких як подолання бідності серед дітей та сімей з дітьми, на допомогу яким виділялося лише 1,4% ВВП. Попри розвиток сімейних форм влаштування дітей, позбавлених батьківського піклування, багато з них усе ще не мають можливості жити в сім'ї. Кількість дітей у державних закладах не скорочується: близько 30 000 виховуються в дитячих будинках та інтернатах. На особливу увагу заслуговують діти, які часто-густо «випадають» із поля зору влади й суспільства в цілому: діти у кризовій ситуації; які живуть з ВІЛ; «діти вулиці»; діти мігрантів та інші.

Кожна дитина незалежно від стану здоров'я, національності, статі, соціального статусу мусить мати можливість зростати в сім'ї, отримувати адекватну освіту, не зазнавати дискримінації й брати участь у житті громади. І те, як почувуються наші діти, залежить не тільки від політики та заходів влади, а й від дій та ставлення оточуючих.

У цьому номері Ви знайдете актуальні інтерв'ю, статті, ресурси про права дітей, покликані нагадати батькам, дітям, суспільству про потребу враховувати інтереси дитини й дотримуватися її прав у прийнятті всіх важливих рішень, як на рівні сім'ї, так і на рівні держави.

ПРАВА ДІТЕЙ № 2 (8), 2009

ЗМІСТ

Інтерв'ю

4 Інвестиції в дітей – запорука розвитку майбутнього української нації: інтерв'ю з новим представником Дитячого фонду ООН (ЮНІСЕФ) в Україні Юкіе Мокуо

Тема номеру 20-річчя Конвенції ООН про права дитини

6 Конвенція ООН про права дитини: її витоки, упровадження і контроль

8 Білл про права маленької людини: доступно про основні та особливі права дітей, викладені у Конвенції

Соціальні технології

14 Не говоріть про дітей, а запитайте у них: як діти можуть реалізувати свою участь у процесі прийняття рішень

Нові проекти

18 Як залучити громаду до захисту прав дітей? Про український досвід створення мереж та адвокації прав дітей в Полтаві, Миколаєві та Львові

Ви допомогли

20 Благодійність по-королівському: Королева Швеції Сільвія розповіла про те, як їй вдається змінювати життя знедолених дітей на краще

Засновники та видавці журналу:
Представництво благодійної організації
«Кожній дитині» в Україні
Молодіжний інноваційний центр «Медіа-М»

Реєстраційне свідоцтво КВ №9465 від 28.12.2004

Головний редактор: Володимир Кузьмінський
Відповідальна за випуск: Оксана Швед
Оригінал-макет: PA VAM, Ірина Переходченко
Фото на обкладинці: © Ольга Беркун /
"Кожній дитині"

Адреса редакції і видавця:
вул. Польова 49-А,
03058, м. Київ Україна
тел.: (044) 457 29 10, факс: (044) 457 39 77
e-mail: info@everychild.org.ua
http://www.everychild.org.ua

Дякуємо усім авторам статей за співпрацю та їхній внесок у створення журналу «Права дітей».

Думка редакції журналу може не збігатися з поглядами, що були висловлені авторами статей. При передруці матеріалів посилення на журнал «Права дітей» - обов'язкове.

© ПБО «Кожній дитині» в Україні, 2009
© МПЦ «Медіа-М», 2009

Формат 60 × 841/8
Наклад 1 000 примірників

Юкіе Мокуо:

Інвестиції в дітей – запорука розвитку майбутнього української нації

Дитячий фонд ООН (ЮНІСЕФ) в Україні – одна з найактивніших міжнародних організацій в країні. Про завдання та головні напрями діяльності Представництва розповідає новий представник ЮНІСЕФ Юкіе Мокуо. ■ Олеся Олешко

Ви зараз знайомитеся із ситуацією в Україні в царині захисту прав дітей. Якою є нині найбільша проблема в країні?

Я приїхала в Україну після того, як сім років працювала у Таджикистані. Здається, обидві країни мають спільне радянське минуле, та різниця між ними вражає! Ваша держава значно випереджає Таджикистан, має винятковий інтелектуальний потенціал і надає багато можливостей для розвитку дітей. Та якщо в багатьох країнах, які відстають від України за рівнем розвитку, міжнародна присутність має гуманітарний характер і ЮНІСЕФ працює над забезпеченням базових потреб дітей – доступ до води, їжі та початкової освіти, то в Україні ми сприяємо подоланню інших труднощів. Тут робота ЮНІСЕФ передусім спрямована на допомогу в вирішенні таких проблем, як доступ дітей до якісної освіти та якісного медичного обслуговування, зокрема, у питаннях ВІЛ/СНІДу.

Інша велика проблема у соціальній сфері – це діти, які живуть у дитячих будинках та інтернатах. Кожна дитина має право зростати в сім'ї, в любові й турботі. Але суспільство, на жаль, поки що не може перебороти свої упередження й далі дискримінує таких дітей. Крім того, часто в дитячі будинки потрапляють діти, які народилися від ВІЛ-позитивних матерів. Ми хочемо зробити все можливе, щоб викоринити ці негативні стереотипи щодо них.

Україна на першому місці в Європі за темпами поширення ВІЛ/СНІДу. Яким чином ЮНІСЕФ допомагає нашій країні вирішувати цю проблему? Це допомога в забезпеченні ліками ВІЛ-інфікованих дітей?

В Україні діє відпрацьована система медичних послуг для ВІЛ-інфікованих дітей. У цьому напрямку працює ЮНІСЕФ та низка інших організацій. Ми проводимо роз'яс-

новальну та консультаційну роботу серед вразливих груп населення й намагаємося донести інформацію про те, що лікування для них є і воно доступне.

Прагнемо зробити все можливе, щоб запобігти передачі ВІЛ-інфекції від матері до дитини. Багато хто, наприклад, не знає, що у ВІЛ-інфікованої матері є дуже високий шанс народити здорову дитину, якщо розпочати лікування вчасно. На жаль, дуже часто майбутні мами, а це, як правило, жінки із соціально вразливих груп, просто не знають, що передачі вірусу можна запобігти й вони можуть отримати медичну допомогу. Через нашу про-

граму запобігання передачі ВІЛ-інфекції від матері до дитини ми забезпечуємо конфіденційні послуги для цих категорій жінок та підвищуємо знання медичного персоналу. Сьогодні програма діє у кількох регіонах і дає гарні результати. Із часом ми сподіваємось охопити всю Україну.

Крім того, ми ведемо роботу з так званими групами ризику. Це вуличні діти з бідних сімей або ті, у кого батьки алкоголіки чи наркомани. Такі діти ризикують самі стати наркоманами чи носіями вірусу ВІЛ.

Давайте поговоримо про вакцинацію – Вам, безперечно, відомо про випадки смерті дітей після введення вакцин. Батьки

багатьох дітей тоді почали турбуватися, що причиною смерті могли стати неякісні вакцини. Ви поділяєте ці застереження?

Світова практика доводить, що вакцинація є найефективнішим способом профілактики тяжких захворювань. Я не так давно працюю в Україні, але чула про ці випадки й розумію, чому суспільство таке занепокоєне. Наскільки мені відомо, за даними спеціальної комісії МОЗ, загибель тих дітей була пов'язана з іншими причинами.

У мене теж є дитина – дев'ятимісячна донька. І я повністю поділяю стурбованість інших батьків. Але водночас я не сумніваюся в безпеці вакцин, і всю потрібну вакцинацію моєї доньці зробили тут, в Україні. При цьому важливо розуміти: ризик ускладнень при вакцинації в сотні разів менший від загрози інфекційних захворювань, від яких захищає щеплення. Захворівши, дитина може отримати вкрай серйозні ускладнення і навіть померти. Так, є випадки, коли дітям не рекомендують робити ту чи іншу вакцину, але їх небагато. Для ЮНІСЕФ надання об'єктивної інформації про вакцинацію є одним із пріоритетів діяльності. І я дуже сподіваюся, що ми зможемо повернути довіру українців до вакцинації.

Іншою проблемою, про яку Ви згадали, є йододефіцит. Наскільки серйозна ця проблема?

Щоразу, коли люди запитують мене, в чому секрет економічного розвитку Японії, я відповідаю: в нас немає йододефіциту. Японія – це острови, зусібіч оточені морем, і ми кожен день вживаємо йод. Я бачила багато суши-ресторанів у Києві, але сумніваюся, що українці щодня їдять суши. А йод – це обов'язковий компонент не лише для функціонування щитовидної залози, а й для нормального розумового розвитку. Невелика доза йоду щодня допомагає уникнути багатьох проблем зі здоров'ям. В Україні цю проблему недооцінюють. Люди просто не знають, наскільки важливим є щоденне вживання йоду. Найкраще його приймати у вигляді йодованої солі;

ваша країна її виробляє й навіть експортує. Різниця в ціні між звичайною сіллю та йодованою – десь п'ять копійок. Розумієте, вживання йодованої солі позитивно впливає на IQ цілого покоління та всіх наступних поколінь. Відповідно, від цього виграє все суспільство.

**«Дитина – це все,
її неможливо поділити
на частини й сказати:
ця частина важлива, а та – ні»**

Яким чином Вам вдасться виконувати свої завдання? Які у Вас для цього інструменти?

ЮНІСЕФ має мандат сприяти урядові в упровадженні Конвенції ООН про права дитини. Ми тут для того, щоб надавати підтримку, співпрацювати з державними та неурядовими структурами. Допмагаємо створювати законодавчу базу, працюємо з парламентом над її ратифікацією та з регіональними структурами влади, які виконують

ці програми. Реалізуємо численні програми для лікарів та вчителів. Також ми працюємо з НУО, які допомагають нам проводити інформаційні кампанії.

Програм та напрямів багато, не можна сказати, що ми покриваємо лише сферу охорони здоров'я чи освіти. Дитина – це все, її неможливо поділити на частини й сказати: ця частина важлива, а та – ні. Україна має ресурси, інтелектуальний потенціал, і я не бачу причин, які можуть перешкодити поліпшенню ситуації в захисті прав дітей у країні.

*Матеріал надало
Представництво ЮНІСЕФ
в Україні
Повний текст інтерв'ю Юкіє
Мокуо в журналі «Профіль»
№ 34 (103), 2009*

ЮНІСЕФ та ЄС розпочали проект допомоги дітям, які опинились у складних життєвих обставинах

Проект має назву *«Розвиток комплексних превентивних послуг для дітей, позбавлених батьківського піклування, та дітей, які опинились у складних життєвих обставинах»* і розрахований на два роки.

У його межах буде надано підтримку розвитку цілісної превентивної політики гейткіпінгу, розробці нормативних документів, запровадженню комплексних соціальних послуг як для дітей, позбавлених батьківського піклування, так і для інших категорій дітей і їхніх сімей, які опинились у складних життєвих обставинах (інвалідність, бідність, жорстоке поводження тощо).

Головним партнером проекту є Хмельницька обласна державна адміністрація. Ця ініціатива буде реалізовуватись у Хмельницькій області за фінансування Європейського Союзу та Дитячого фонду ООН (ЮНІСЕФ). Партнерами проекту стали українські та міжнародні громадські й благодійні організації, зокрема, міжнародні організації «Надія та житло для дітей» і «Кожній дитині».

Передбачено, що за новим проектом буде проведено комплексну оцінку потреб дітей для 100 дітей, які перебувають у пілотному інтернатному закладі – Головчинецькій школі-інтернаті, а також для 400 дітей в області, які перебувають у групі ризику вилучення з сім'ї. Це допоможе розробити для них індивідуальні плани супроводу, а місцевим органам влади приймати поінформовані рішення з урахуванням найкращих інтересів кожної конкретної дитини.

Для підготовки соціальних працівників, прийомних батьків, опікунів дітей, які залишилися без батьківського піклування, буде проведено цикл семінарів і тренінгів. Також у проекті передбачено надати реабілітаційне та розвиваюче обладнання, що сприятиме превентивній роботі з сім'ями, які опинились у складних життєвих обставинах.

У фокусі: Конвенція ООН про права дитини

В листопаді виповнюється 20 років від прийняття Конвенції про права дитини. Цей документ став кульмінацією майже сімдесятирічної боротьби за те, аби міжнародна спільнота визнала особливі потреби й вразливість дітей.

Витоки Конвенції

Уперше міжнародна стурбованість становищем дітей була виражена тоді, коли у 1923 році Рада створеної незадовго до того неурядової організації «Міжнародний союз порятунку дітей» прийняла Декларацію про права дитини. Ця декларація під назвою Женевської була схвалена наступного року на п'ятій Асамблеї Ліги Націй. У 1948-му Генеральна Асамблея ООН схвалила текст декларації з деякими змінами, а в 1959-му прийняла нову декларацію з десятьма фундаментальними принципами забезпечення захисту й добробуту дітей.

Декларація 1959 року стала основою для підготовки Конвенції про права дитини. У 1978-му уряд Польщі представив Комісії ООН із прав людини початковий проект, підготовлений на основі цієї декларації. Тоді висловлювалася надія, що його можна буде прийняти в 1979 році, який був оголошений Міжнародним роком дитини. Комісія, однак, дійшла висновку, що текст потребує поглибленого розгляду, й створила спеціальну робочу групу, яка провела по одному засіданню на рік протягом 1980-х. Робоча група досягла консенсусу щодо остаточного варіанту невдовзі перед сесією Генеральної Асамблеї ООН 1989-го, яка прийняла Конвенцію 20 листопада, у тридцять річницю Декларації 1959-го.

Не просто перелік прав

Те, що Конвенція про права дитини є міжнародним договором, має важливе значення. Ратифікуючи міжнародний договір (або приєднуючись до нього), держава зобов'язується виконувати обумовлені в ньому обов'язки та сумлінно забезпечувати відповідність своїх національних законів його положенням. Таким чином, Конвенція почала розглядати дитину як суб'єкт права, а не об'єкт благодійності.

Конвенція являє собою всеосяжний список зобов'язань, які

держави готові визнати стосовно дитини. Ці зобов'язання можуть бути прямими – наприклад, надання можливостей освіти чи забезпечення належного правосуддя щодо неповнолітніх – або непрямими. Непрямі зобов'язання дозволяють батькам, іншим членам родини чи опікунам виконувати свої ролі та обов'язки вихователів і захисників.

Конвенція не є «хартією звільнення дітей», її зміст жодною мірою не принижує значення сім'ї. Це стає зрозумілим, коли Конвенцію прочитують повністю, як це й має бути. Проте у деяких колах були спроби довести зворотнє. Цитувалися вибірково положення, які, вирвані з контексту, можуть хибно здатися такими, що ставлять під сумнів авторитет батьків або надають дітям підозріло високий рівень автономії. Дух і літера Конвенції аж ніяк не мають цього на увазі.

Конструктивна й новаторська

Конвенція містить три основні нововведення. По-перше, вона вводить поняття «права участі» дітей і визнає значення інформування самих дітей про їхні права. По-друге, Конвенція порушує такі питання, які раніше ніколи не розглядалися в міжнародних документах: право дітей, що постраждали від жорстокості та експлуатації, на реабілітацію та обов'язок урядів уживати заходів для ліквідації традиційної практики, такої, що шкодить здоров'ю дітей. По-третє, внесено принципи та норми, які раніше фігурували лише в юридично не зобов'язуючих текстах. Зокрема, це питання, що стосуються усиновлення/удочеріння та правосуддя щодо неповнолітніх.

Упровадження і контроль

Лише через п'ять років після прийняття Конвенцію ратифікували приблизно 90% країн – членів ООН, що саме по собі є безпрецедентною подією в історії міжнародного гуманітарного права. Однак міжнародний договір такого роду не здатний безпосередньо впли-

нути на життя дітей. Радше мета норм і зобов'язань, викладених у Конвенції, в тому, щоб дати орієнтири для законодавства, політики та програм в окремих країнах, а також для міжнародних, національних, урядових і неурядових організацій та органів у діяльності, яка стосується дітей. Тому було б неправильно намагатися виміряти вплив договору з точки зору врятованих життів або поліпшення показників відвідування школи. Дію Конвенції на дітей можна оцінити лише тією мірою, якою її букву й дух урахували передусім уряди, а також інші установи та організації, від міжнародних до місцевих.

Іншими словами, про прогрес можна судити як за характером національних законів і політики, так і з наявності та ефективності структур і механізмів, потрібних для їх виконання.

Комітет із прав дитини

Саме в цьому полягає основне завдання роботи Комітету з прав дитини – договірному органу, заснованого відповідно до положень самої Конвенції (ст. 43), щоб контролювати дотримання зобов'язань держав за цим договором.

Комітет із прав дитини був створений 1991 року і складається з вісімнадцяти експертів, які відзначаються високою моральністю та визнаною компетентністю в галузі, що регулюється Конвенцією. Члени Комітету обираються на чотирирічний термін і можуть бути переобрані. Засідання Комітету відбуваються щороку в Нью-Йорку. Доповіді про діяльність Комітету раз на два роки представляються Генеральній Асамблеї ООН.

Згідно зі статтею 44 Конвенції, держави-учасниці зобов'язуються подавати Комітетові доповіді про вжиті у себе заходи з закріплення визнаних у Конвенції прав і про поступ, досягнутий у їх забезпеченні. Початкова доповідь має бути представлена протягом двох років після набуття чинності Конвенції для відповідної держави-учасниці, а згодом через кожні п'ять років.

На підставі вивчення доповідей Комітет може вносити пропозиції та рекомендації загального характеру, які направляються зацікавленій державі та повідомляються Генеральній Асамблеї поряд із зауваженнями держав, якщо такі є.

Аналогічно, держави – учасниці факультативних протоколів до Конвенції про права дитини, що стосуються участі дітей у збройних конфліктах, торгівлі дітьми, дитячої проституції та дитячої порнографії, повинні подавати Комітетові доповіді про вжиті у себе заходи з закріплення визнаних у факультативних протоколах прав і про поступ, досягнутий у їх забезпеченні.

Ця контрольна функція Комітету здійснюється без конфронтації, в обстановці конструктивного діалогу та міжнародної солідарності. Такий підхід відповідає двом реаліям: по-перше, контрольна функція Комітету має обмежений безпосередній вплив, оскільки до його функцій не належить застосування санкцій, по-друге, багато країн не мають достатніх можливостей, щоб повністю дотримуватися положень Конвенції без технічної та фінансової допомоги.

Комітет значною мірою покладається на неурядові організації. Неурядові організації не лише надають інформацію, доповнюючи доповіді держав, і поширюють висновки та рекомендації, які готує Комітет після розгляду цих доповідей, а й сприяють утіленню їх у життя. Після розгляду національної та альтернативної доповіді Комітет ООН виносить свої заключні рекомендації. Держава, отримавши рекомендації, має звернути увагу на проблеми і вжити практичних заходів для того, щоб добитися кращого дотримання прав людини.

Цього року ПБО «Кожній дитині» поряд із іншими громадськими організаціями готувало Альтернативний звіт до Комітету з прав дитини. Беручи участь у цьому процесі, ми мали можливість представити на міжнародному рівні своє бачення того, як можна на практиці змінити на краще ситуацію з правами дитини в нашій країні. Із рекомендаціями неурядових організацій наші читачі можуть ознайомитися на вебсайті www.childrights.in.ua

© О. Беркун / «Кожній дитині»

Конвенція охоплює широку гаму прав людини

Традиційно права класифікуються як цивільні та політичні, з одного боку, й економічні, соціальні та культурні – з другого.

Їх також групують за трьома категоріями: забезпечення, захист та участь. Діти мають право на забезпечення в широкому розумінні, від імені та громадянства до медико-санітарної допомоги та освіти. Вони мають право на захист від певних дій, наприклад, тортур, експлуатації, довільного позбавлення волі та необґрунтованого позбавлення сімейної турботи. Діти також мають право на участь у рішеннях, що стосуються їхнього життя, і на участь у житті громади.

Об'єднавши всі ці права в одному тексті,

Конвенція ставить перед собою три основні мети:

- **Знову підтвердити стосовно дітей права, які вже надані людям загалом іншими договорами.** Деякі з цих прав, наприклад, захист від катувань, цілком очевидно, стосуються і дітей. Інші, як-от право вираження думки, свобода зібрань, свобода віросповідання і право на соціальне забезпечення, спричинили гарячі дискусії під час підготовки документу. Мовляв, чи можуть і чи мусять діти також мати ці права, і якщо так, то в яких випадках. Тому було дуже важливо знову підтвердити, що вони мусять мати ці права, як і те, що діти теж люди.

- **Зміцнити деякі основні права людини, аби врахувати особливі потреби і вразливість дітей.** Очевидним прикладом є умови праці, які мають бути легшими для дітей та молоді, ніж для дорослих. Іншим прикладом є умови, за яких дітей можна позбавляти волі.

- **Встановити норми у тих сферах, які особливо актуальні для дітей.** Конвенція зачіпає дуже специфічні питання, що стосуються дітей, наприклад, процедуру усиновлення/удочеріння, доступ до початкової освіти, захист від зловживань і недостатнього піклування в сім'ї, а також стягнення аліментів.

БІЛЬ ПРО ПРАВА МАЛЕНЬКОЇ ЛЮДИНИ

Рівне ставлення до всіх без винятку

Конвенція про права дитини стверджує, що всі діти рівні, проте ставить особливий акцент на знедолені та вразливі групи дітей, які з більшою ймовірністю можуть стати жертвами дискримінаційної практики. Недопущення дискримінації означає, що всі діти можуть однаковою мірою здійснювати свої права – на життя, розвиток, участь і захист – без винятку й на рівноправній основі.

І все ж у суворій дійсності дискримінація є у всіх суспільствах і може впливати на всі сторони життя дитини. Дискримінація проявляється щоразу, коли порушуються права дитини, і вона, на тій чи іншій підставі, усувається від участі в житті громади.

Нерівне ставлення набуває найрізноманітніших форм. Дитину можуть дискримінувати, бо вона інвалід, сирота, живе на вулиці, інфікована ВІЛ або має інші проблеми здоров'я, не була зареєстрована при народженні, живе в сільській місцевості тощо. Хоча дискримінація має багато форм, її наслідки для дітей є однаково згубними: брак турботи, хвороби, зловживання, експлуатація та менші можливості в житті.

Про дітей, що зазнають дискримінації, часто можна сказати: «Зникне з очей – зійде й з думки». І вони страждають у кайданах сирітських притулків або систем правосуддя, живуть у віддалених зонах, на вулицях і поза сферою соціального захисту. Про цих дітей зазвичай мало що відомо, оскільки статистичні дані приховують їх від офіційного погляду. Комітет із прав дитини покладає на уряди завдання вживати активних заходів із викорінення дискримінації, тобто прописувати недискримінаційні закони, сприяти освітнім кампаніям проти нерівного ставлення й збирати інформацію про відчужені групи.

Повага до поглядів дітей

На думку Комітету з прав дитини, стаття 12 Конвенції містить один із чотирьох керівних принципів Конвенції. Це також одна з найбільш революційних її статей, що

висловила свого часу зовсім нову ідею. Адже концепція про те, що діти мають право на вираження думки і що дорослі повинні прислухатися до неї та брати її до уваги, наштовхувалася на серйозні перешкоди.

Принцип участі

Участь дітей – це засіб, завдяки якому діти відіграють свою роль у формуванні світу, в якому вони живуть.

© О. Беркун/ «Кожній дитині»

Зміни у свідомості: з прийняттям Конвенції вперше в історії дитина отримала право бути почутою

Конвенція стверджує, що дітям належить мати власну думку у кожному аспекті життя, який їх стосується, в родині, вдома, у школі, у закладах медико-санітарної допомоги, в місцевій громаді та в ширшому суспільстві.

Зокрема, стаття 12 прописує для дітей можливість бути заслуханими під час будь-якого судового чи адміністративного розгляду, що їх торкається. Згодом багато країн змінили закони та юридичні процедури, щоб узяти це до уваги. Однак через авторитарний характер юридичного процесу багато дітей виявляються заляканими, і їм важко висловити свої думки. Для полегшення участі дітей у юридичному процесі в деяких країнах судові процедури стають менш формальними. Дедалі частіше ви-

користуються відеозапис та інші технічні засоби, а також окремі зали очікування для дітей.

Учні в усьому світі відіграють щораз активнішу роль у шкільному житті. Погляди дітей тепер більше враховуються в місцевому самоврядуванні. У багатьох розвинених країнах є дитячі асамблеї, ради або парламенти.

Конвенція утверджує право дітей на участь у прийнятті рішень, що стосуються їх здоров'я та ставлення до них. У деяких країнах встановлено вік, у якому діти мають право самі погоджуватися на медичне лікування. В інших не встановлюється вікова межа, але вимагається, щоб зважали на індивідуальну зрілість дитини та наскільки вона розуміє проблему. У низці країн відкритіше стали обговорюватися питання конфіденційності в лікуванні та медичних втручаннях у віці до 18 років, зокрема, щодо репродуктивного здоров'я підлітків, без згоди батьків.

Приділяти увагу й вислуховувати

Стаття 12 викликала розбіжності ще на підготовчому етапі, й суперечки навколо неї тривають досі. Річ у тому, що дорослі не завжди мають звичку слухати дітей. Найчастіше вони ігнорують думки дітей, вважаючи їх незрілими. Крім того, якщо дітей вислухати і взяти до уваги їхню думку, то потім доведеться щось робити. Це може не відповідати очікуванням чи побажанням дорослих. Щоб ця стаття Конвенції відіграла роль у повсякденному житті дітей, потрібен двосторонній процес: діти звикають висловлювати погляди, а дорослі вчаться слухати й серйозно ставитися до почутого.

Уникнути пасток

Досягти того, щоб осіб у віці до 18 років вислуховували, не легко. Діти потребують наставництва й захисту. Слід заохочувати дітей, використовувати легкі для них засоби вираження – малюнок, лист, мову дітей і виробляти у них навички, уміння та впевненість у собі, необхідні для того, щоб до

їхніх думок прислухалися. Варто уникати символічного залучення дітей до ухвалення рішень у штучній обстановці, де вони почуваються скуто, в меншості та в неприродному оточенні. Так, присутність кількох дітей на засіданні урядового рівня не дозволяє дітям по-справжньому висловити погляди й вільно говорити про свої думки.

Свобода висловлюватися

Безпечно середовище проживання, вільне від страху перед несправедливим покаранням або від експлуатації, абсолютно потрібне, щоб діти відчували свободу для самовираження. Крім того, щоби брати участь, діти мають отримувати інформацію вдома, у школі, а також мати доступ до всіх засобів інформації.

Право на освіту

Створення безпечного навчального середовища, де немає місця експлуатації та дискримінації, сприяє виробленню у дитини самоповаги і реалізації її права на освіту.

Дитина має здобувати базові знання та побутові навички так, щоб навчання було позитивним і корисним, а не надто жорстким і повністю відокремленим від потреб дитини.

Питанням освіти присвячені конкретно дві статті Конвенції. Стаття 28 визнає право дитини на освіту й вимагає забезпечувати безплатну та обов'язкову початкову освіту й захист гідності дитини у всіх дисциплінарних питаннях. Стаття 29 закликає уряди забезпечити, щоб освіта максимально можливо розвивала здібності кожної дитини та сприяла повазі батьків і культурної самобутності.

Право на здоров'я

Щоб усі діти мали якомога міцніше здоров'я та користувалися найдосконалішими послугами системи охорони здоров'я, у статті 24 передбачені практичні кроки, на які мають піти країни після підписання та ратифікації Конвенції. Зокрема, країни зобов'язуються скорочувати дитячу смертність, розвивати первинну медико-санітарну допомогу, боротися з хворобами й недогодованістю, забезпечувати допологовий і післяпологовий догляд, поширювати санітарну інформацію та розвивати профілактичні служби. У деяких країнах, де раніше приділялося недостатньо уваги охороні здоров'я підлітків, поступово вводяться нові служби. Наприклад, багато

країн тепер намагаються зробити свої медико-санітарні служби привабливішими для молоді. В Україні теж створюються «дружні до молоді клініки». Забезпечення конфіденційності, можливість прийому у позаурочний час, розташування поблизу громади є простими заходами для забезпечення медико-санітарного обслуговування там, де в цьому є потреба.

Право на гру

Право на гру підкреслює потребу дитини гратися для її повноцінного розвитку. Ще задовго до розквіту Риму та появи вислову «Mens sana in corpore sano» (в здоровому тілі – здоровий дух) було відомо, що гра має велике значення для фізичного та психічного здоров'я дитини. А раз це так важливо, то органи влади повинні забезпечити елементарні умови, які сприяють здоровому розвитку дітей.

Та якщо діти живуть у небезпечному оточенні, вони фактично позбавлені права на гру. Це, своєю чергою, підводить нас до освіти (статті 28 і 29), оскільки як ігри, так і школа створюють можливості для прояву ініціативи, взаємодії, творчості та соціалізації.

Забуте право:

в усьому світі діти потерпають від гострої нестачі місць для зустрічей та ігрових майданчиків.

© О. Беркун/ «Кожній дитині»

КОНВЕНЦІЯ ООН ПРО ПРАВА ДИТИНИ

Конвенція вводить дві важливі концепції, що мають велике значення:

- «найкраще забезпечення інтересів дитини» (стаття 3) стає обов'язковим критерієм для «всіх дій щодо дітей»;
- принцип, відповідно до якого батьки (або інші особи, що відповідають за дитину) зобов'язані належним чином керувати дитиною у здійсненні її прав і робити це згідно зі здібностями дитини, що розвиваються (стаття 5).

Ключові принципи Конвенції - основа для всіх прав

Ці статті Комітет із прав дитини назвав «керівними принципами», які є основою для всіх прав у Конвенції:

- стаття 2 (про запобігання дискримінації);
- стаття 3 (про найкращі інтереси дитини);
- стаття 6 (про право на життя, виживання та розвиток);
- стаття 12 (про право висловлювання думки та врахування поглядів дитини).

Робити нічого, пійти нікуди

У пункті 2 статті 31 Конвенції про права дитини йдеться про «надання відповідних і рівних можливостей» (для культурної і творчої діяльності, дозвілля та відпочинку). Термін «відповідні» передбачає виділення достатніх ресурсів на забезпечення відпочинку, розваг та ігор дітей з урахуванням їхніх різних потреб. Натомість в усьому світі діти потерпають від гострої нестачі місць для зустрічей та рекреаційних споруд. Найчастіше їх не запитують, коли приймаються рішення, скільки витратити на споруди, де вони могли би проводити вільний час.

Цей принцип рівності також означає, що дітям потрібен рівний доступ до інформації, освіти, мистецтва й засобів масової інформації, а це вимагає, щоб думки дітей були відомі (ст. 12 і 13). Однак на практиці радіо і телебачення не забезпечують рівного доступу для дітей; хоча доведено, що при правильному використанні телебачення і радіо є ефективними засобами навчання, які можуть сприяти комунікації, стимулювати увагу та сприяти ранньому розвитку мовних навичок.

Отже, дітям слід мати доступ до ігрових майданчиків та інших споруд, незалежно від походження, раси, становища (ст. 2). Якщо в дітей особливі потреби (діти з фізичними або розумовими вадами, діти, схильні до ризику або знедолені тією чи іншою мірою (ст. 23, 30), діти, що перебувають у спеціальних закладах), це обов'язково береться до уваги.

Правосуддя для дітей

Однією з найбільш примітних сфер, де постійно порушуються права дітей, є правосуддя для неповнолітніх: дітей запроторюють за ґрати без пред'явлення звинувачень і без права на адвокатську підтримку. Діти опиняються у в'язниці на довгі строки разом із дорослими ув'язненими, не отримують медико-санітарної допомоги, освіти, і їм рідко пропонують реабілітацію. Особливу увагу проблемі правосуддя для дітей приділено в таких статтях Конвенції: стаття 40 встановлює норми для здійснення правосуддя, стаття 37 стосується захисту дітей, позбавлених волі, а стаття 39 про заходи з реабілітації та реінтеграції.

Положення Конвенції не є вичерпними й доповнюються більш детальними нормами, викладеними в інших правилах і положеннях ООН, що стосуються правосуддя для неповнолітніх. Увесь комплекс положень і принципів Конвенції за повного їх дотримання має гарантувати, що насамперед діти не вступатимуть у конфлікт із законом. Якщо вдасться забезпечити, щоб у всіх дітей була безпечна й доброзичлива обстановка вдома, щоб вони були здорові і ходили до школи, щоб їх захищали від експлуатації та зловживань, то кількість дітей, які порушують закон, різко скоротиться.

Забезпечення справедливих рішень

Найкращі інтереси дитини мають бути в центрі будь-якого судового процесу, і дітям повинні гарантувати належні процедури в судах. Стаття 40 конкретно перелічує права на справедливий суд, юридичний захист, охорону особистого життя, встановлення мінімального віку, нижче за який дитина не може бути притягнута до кримінальної відповідальності, і на відповідні засоби захисту всіх прав людини й дотримання юридичних гарантій. Шанси на справедливу процедуру значно збільшуються завдяки створенню дієвих судів для неповнолітніх, спеціальної підготовки суддів та працівників системи правосуддя й охорони порядку.

Конвенція рішуче наголошує, що позбавлення волі може бути лише крайнім заходом і на мінімальні строки. До того ж стаття 37 забороняє катування або жорстоке ставлення, винесення смертного вироку та засудження на довічне ув'язнення, так само як незаконне затримання і позбавлення волі.

У статті вказується, що з дитинства слід поводитися гуманно, без приниження їхньої гідності і що їм треба відокремлювати від дорослих і надавати їм право підтримувати зв'язок із сім'єю. Проте нерідко ці діти позбавлені доступу до освіти, відпочинку або нормальної медико-санітарної допомоги. Їм не надається відповідна психологічна та соціальна підтримка, і вони не здобувають навичок, які їм потрібні, щоб повернутися у свої громади здатними до продуктивного життя дорослими. Без реабілітаційних заходів ці діти можуть

потрапити у згубне коло: ув'язнення, злидні, злочини й нові ув'язнення. Аби виконати свої зобов'язання за Конвенцією, уряди повинні приділяти більше уваги й виділяти більше ресурсів на те, щоб діти, які опинилися в системі правосуддя, змогли знайти з неї вихід.

Дитяча праця

У статті 32 Конвенції про права дитини йдеться про право дітей на захист від економічної експлуатації та від виконання будь-якої роботи, яка може становити небезпеку для здоров'я чи перешкоджати здобуттю освіти. Стаття вимагає від урядів встановити мінімальний вік для прийому на роботу, регламентувати тривалість робочого дня та умови праці для осіб віком до 18 років – і передбачити відповідні заходи для забезпечення здійснення законодавства.

Сексуальна експлуатація і торгівля дітьми

За оцінками, щорічно у світі в нелегальний сексуальний бізнес, що приносить багатомільйонні доходи, потрапляє близько мільйона дітей. Деяких примушують до цього силою, інших викрадають або обманюють. Дехто змушений іти у проституцію через обставини, бо треба вижити на вулиці чи оплатити харч та одяг. А декого заманюють споживацькими образами рекламного світу.

Зростання глобального туризму та поширення електронних засобів інформації також сприяють експлуатації дітей у проституції у формі сексуального туризму або порнографії. Стаття 34 Конвенції закликає держави захищати дітей від «незаконної сексуальної практики» й використання з метою експлуатації у проституції та порнографії. Стаття 35 Конвенції вказує, що уряди повинні вживати відповідних заходів для запобігання викраденню дітей, торгівлі дітьми чи їх контрабанди з будь-якими цілями та в будь-якій формі. 25 травня 2000 року Генеральна Асамблея ООН ухвалила Факультативний протокол до Конвенції про права дитини, що стосується торгівлі дітьми, дитячої проституції та дитячої порнографії. Протокол передбачає, що держави, які беруть участь у ньому, повністю забороняють торгівлю дітьми, дитячу проституцію та порнографію.

Захист дітей від насильства

Діти стають жертвами насильства вдома, у школі, на вулицях, у громаді і в державних установах. Конвенція про права дитини визнає види насильства до дітей і чітко вказує, що діти мають право на захист від усіх його форм.

Проте сумний факт полягає в тому, що насильство до дітей, тобто умисне завдання фізичної або психологічної шкоди, поширеніше за насильство до дорослих. Це тому, що обстановка, в якій діти мають отримувати найбільший захист і турботу, стає також місцем, де вони найімовірніше можуть постраждати від зловживань і залишитися без уваги. Викрадення, дітовбивства, каліцтва, а також сексуальні, психічні та фізичні зловживання стаються частіше в сім'ї, ніж поза нею.

У багатьох країнах батькам, як і раніше, дозволяється використовувати «раціональні» форми фізичного покарання, щоб дисциплінувати своїх дітей. Побиття й лупцювання застосовуються почасти тому, що вони юридично та соціально допустимі.

Насильство до дітей буває й поза домом. Як і насильство в сім'ї, часто воно непомітне й випадає з-під соціальної уваги. Діти, які живуть і працюють на вулиці, особливо вразливі до зловживань із боку правоохоронних органів та інших членів суспільства.

Діти можуть зазнати насильства чи принизливої дисципліни в таких місцях, як дитячі групи, дитячі садки, різноманітні притулки й сирітські будинки, а також у самій системі правосуддя.

Конвенція про права дитини – універсальний засіб боротьби з насильством

Відповідно до Конвенції, діти мають право на фізичну та особисту недоторканність і захист від «усіх форм фізичного чи психологічного насильства».

Конвенція є орієнтиром для змін нашого ставлення до дітей, оскільки вона стверджує, що діти, як і дорослі, володіють правами людини. У цій перспективі чіткіше виявляються суперечності в тому, як ми ставимося до дітей. Якщо побиття дружини неприйнятне, чому допускається побиття дітей, інколи зване в національних законах «раціональним застосуванням сили»?

Конвенція визнає, будь-які форми насильства шкідливі й можуть негативно вплинути на всі сторони життя дитини. Діти, які стають жертвами насильства, частіше страждають від недостатнього харчування та хвороб, гірше вчаться у школі, у них занижена самоповага. Крім того, насильство породжує насильство. Дитина, що росте в обстановці, де утверджується насильство, схильна вирішувати конфлікти з іншими дітьми, дорослими або самою собою насильницьким шляхом.

Згідно зі статтею 39 Конвенції, держава зобов'язана забезпечити дітям, які постраждали від збройних конфліктів, катувань, поганого поводження, сексуального насильства, зловживань або експлуатації, фізичне та психологічне відновлення або лікування для їх соціальної реінтеграції. На практиці це може виконуватися різними способами. «Виховання в душі миру» має на меті навчити дітей ненасильницьких форм вирішення конфліктів, поваги до відмінностей та активного самовираження. До запобігання насильства може належати навчання батьків альтернативних заходів забезпечення дисциплінованої поведінки своїх дітей, спілкування одне з одним без насильства.

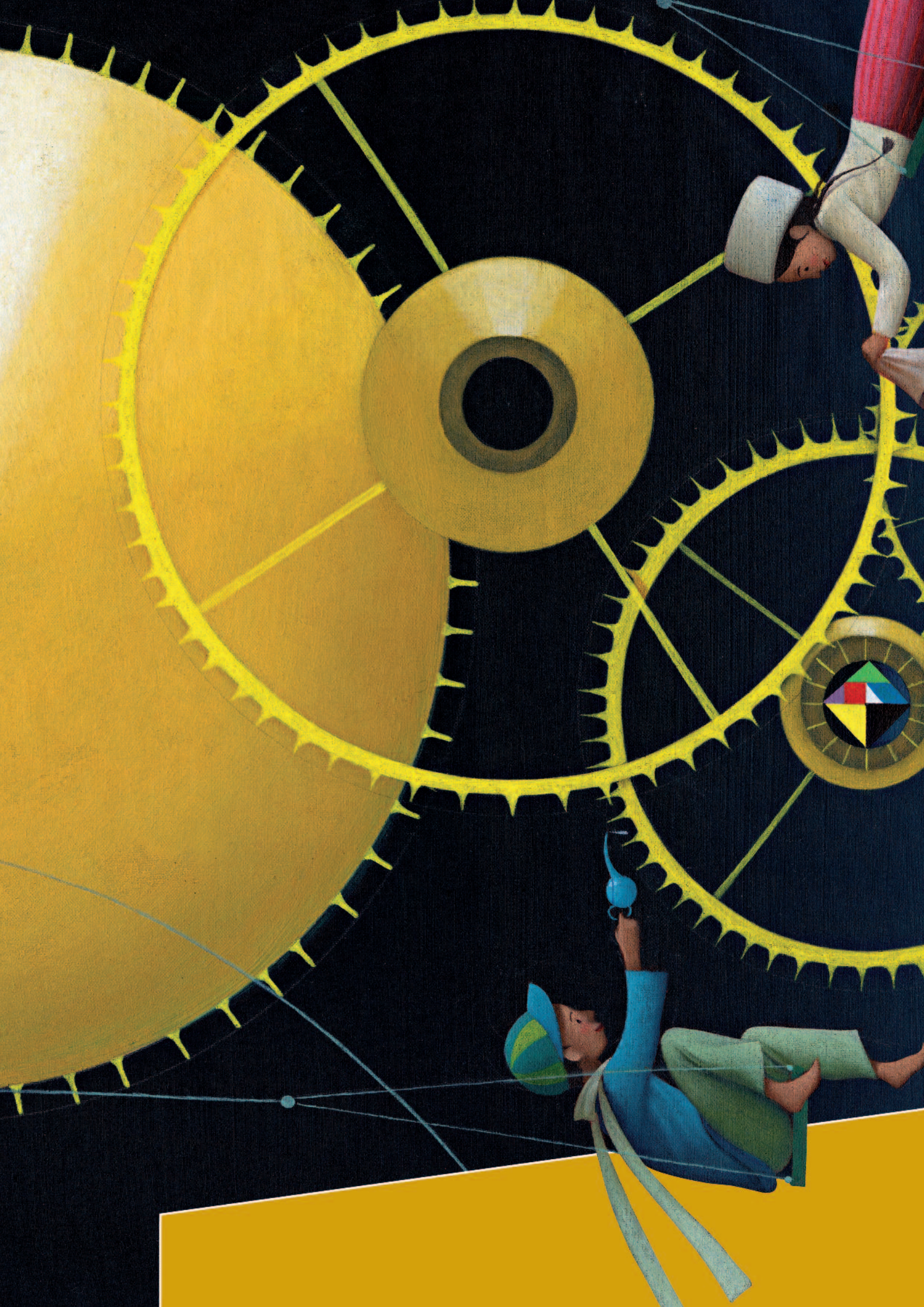
Робота на майбутнє

Після набуття чинності Конвенції всюди розширюються й активізуються зусилля з захисту прав дітей. Однак є ще багато сфер, у яких потрібно провести велику роботу. Зокрема, турбує демонстрація сцен насильства в засобах масової інформації, повсюдний продаж відеоігор та іграшок, пов'язаних із насильством. Конвенція заохочує такий розвиток дитини, який виховує в неї повагу до прав інших, терпимість і дії в душі миру. Але засоби масової інформації та комерційні структури часто пропонують дітям сцени насильства та форми ігор із застосуванням насильства. У Швеції заборонено виробництво військових іграшок, а в Німеччині та Іспанії заборонена їхня реклама. На жаль, ці країни залишаються незначною меншістю.

*За матеріалами
Дитячого фонду ООН
(ЮНІСЕФ)*

Я маю права, ти маєш права, він/вона має права...

Усі діти мають однакові права:

- * право на сім'ю та захист особистого життя
- * право на індивідуальність: ім'я та національність
- * право на чисту воду, доброякісне харчування та користування найякіснішими послугами системи охорони здоров'я
- * право на житло та чисте довкілля
- * право на освіту, дозвілля, участь у культурному житті
- * право дітей, неповноцінних розумово або фізично на особливе піклування та підтримку аби вони жили повним та самостійним життям разом із іншими
- * право висловлювати свої думки, бути почутими, право на врахування думки дітей
- * право зустрічатися та об'єднуватися в групи, право отримувати надійну інформацію та поширювати її, спілкуватися рідною мовою і дотримуватися своєї релігії
- * право на захист від дискримінації, війни, усіх форм насильства та експлуатації
- * право на дружню до дитини правозахисну систему
- * право на захист інтересів дітей в усіх рішеннях, які їх стосуються

Кожній Дитині
Україна
До світу, безпечного для дітей

Не говоріть про дітей, а запитайте у них!

Стаття 12 Конвенції ООН про права дитини недвозначно вимагає враховувати думку дітей в усіх питаннях, що їх стосуються. Проте як же врахувати думку, якщо її достеменно ніхто не знає? Як її дізнатися, якщо діти не схильні правдиво і щиро відповідати своїм наставникам на їхні запитання?

«Думок у дітей не менше, і вони не бідніші й не гірші, ніж у дорослих, просто вони інші. У нашому мисленні образи пошарпані, почуття тьмяні й немов укриті пилом. А діти думають серцем, не розумом. Тому нам так важко знайти спільну мову з дітьми, тому немає складнішого мистецтва, ніж уміння з ними спілкуватися», – писав у своїй книжці «Дім сиріт» Януш Корчак, відомий педагог, який ввів новаторську для його часу систему дитячого самоврядування, дитячий товариський суд, рішення якого були обов'язковими для керівництва, плебісцит.

Незважаючи на свій вік і несаможиттєвість, довірливість, через яку вони часто-густо стають жертвами зловживань, діти такі самі люди, як і ми з Вами. Вони беруть участь у нашому житті з моменту свого народження і навіть ще раніше. Кожна дитина заслуговує на те, щоб до неї ставилися як до особистості, щоб до її думок прислухалися, чули та розуміли. Отже, питання не в тому, чи дозволяти їм це робити, а в тому, як саме, на яких засадах і за яких форм вони реалізуватимуть свою участь у процесі прийняття життєвих рішень.

Участь у чому?

Конвенція ООН про права дитини визнає право кожного брати активну участь у процесі прийняття рішень щодо таких питань, які безпосередньо стосуються життя й добробуту дитини. Документ наголошує, що кожна дитина (а дитиною вважається людина віком до 18 років) має право: на висловлення думки, зокрема, це й право здобувати і передавати будь-яку інформацію та ідеї; на свободу думки, переконань і віросповідань;

Дайте слово: діти відкриваються, коли відчувають, що те, що вони скажуть, має значення.

© О. Калашникова / «Кожній дитині»

на свободу зібрань; на доступ до інформації; на спеціальну допомогу дітям-інвалідам; на освіту для особистісного розвитку та відповідального громадянства; на гру та участь у культурному, мистецькому та громадському житті суспільства; тощо.

Підтвердження права дітей на участь є одним із керівних принципів і найбільш прогресивних інновацій Конвенції про права дитини. Проте часто, говорячи про участь дітей та молоді, ми запитуємо: участь у чому?

Відповідаючи, ми повинні брати до уваги те, що діти, а потім і молодь безпосередньо беруть участь у багатьох соціальних (життєвих) ситуаціях: у житті сім'ї,

школи, житті громади, прийнятті рішень на робочому місці тощо. Можливість їхньої адекватної участі зростає прямо пропорційно до їхнього фізичного та розумового розвитку. У Конвенції чітко формулюються кілька різних аспектів права дітей на участь:

- право на вираження власних поглядів з усіх питань, що їх стосуються, й на належне врахування їхніх поглядів (стаття 12);

- свобода вираження власної думки, зокрема, право на пошук і отримання будь-якої об'єктивної інформації (стаття 13);

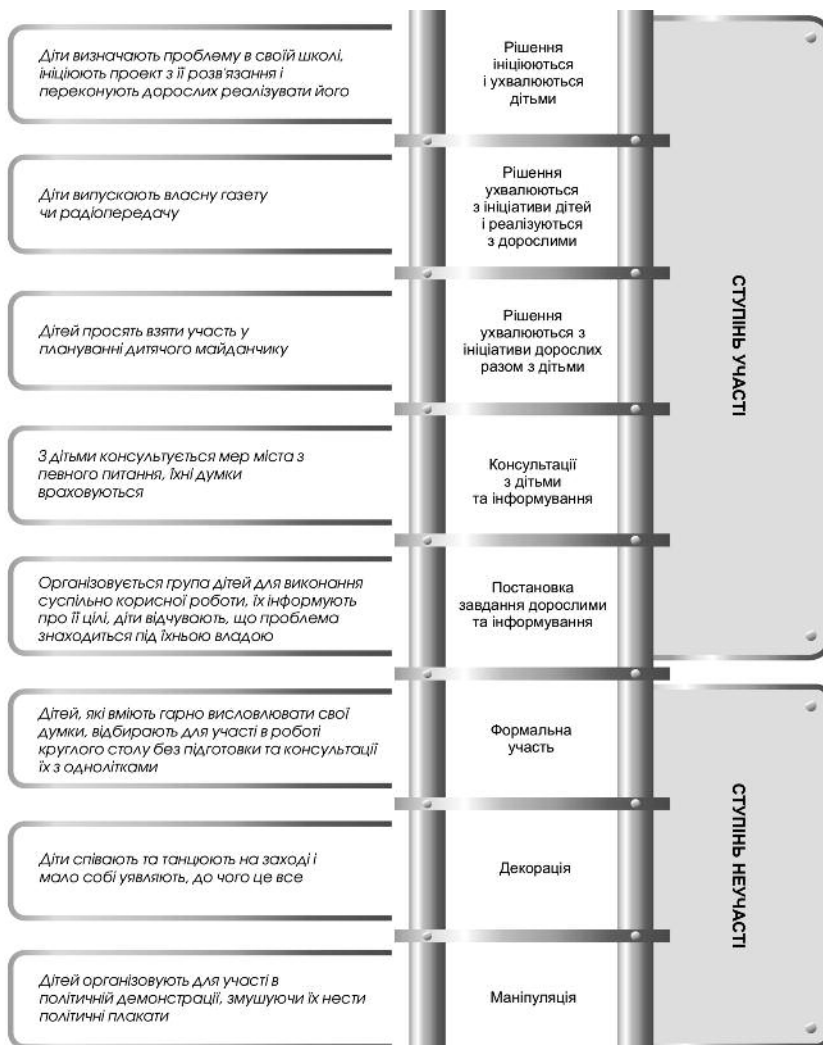
- свобода думки, совісті та релігії (стаття 14);

- свобода об'єднань (стаття 15);

«Перше право дитини, яке не підлягає обговоренню, – це право на висловлення своїх думок, на активну участь в оцінці та судженнях, що стосуються їх самих. Коли ми доростемо до цього, станемо поважати дітей і довіряти їм, коли вони відчують від нас, дорослих, довіру і почнуть казати, що вони самі думають із приводу своїх прав, – тоді поменшає і проблем, і помилок»

Януш Корчак

Модель участі Роджера Харта

- право доступу до інформації та матеріалів із національних і міжнародних джерел (стаття 17);

- право на участь у культурному житті громади (стаття 31).

Крок за кроком

Суть участі була добре пояснена моделлю «сходи участі», в якій Роджер Харт описує восьми-ступінчасті сходи участі. Першими трьома щаблями є маніпуляція, декорація та формальна участь – помилкові способи участі, які можуть дискредитувати весь процес. Форми справжньої участі об'єднує щабель «постановка завдання та інформування», на якому дітям надаються певні ролі, із «консультацією та інформуванням», коли діти дають рекомендації у програмах, які здійснюють дорослі, й розуміють, як їхня думка впливатиме

на результат. Верхніми щаблями є «ініційована з боку дорослих» участь, спільний з дітьми процес прийняття рішень, і проекти «за ініціативи та управління дітей», в яких дорослі беруть участь лише помічниками, консультантами. Цей останній щабель дає дітям можливість спільного прийняття рішень, спільного управління та спільної відповідальності дітей і дорослих, при тому що є доступ до інформації та навчання на підставі життєвого досвіду одне одного.

Обережно! «Показуха»

Важко переоцінити ступінь залежності дітей від навколишніх і чужих їм оцінок. Адже їх увесь час виховують. Тобто пояснюють, що таке добре, а що таке погано. Показником вихованості дитини зазвичай служить не стільки на-

віть поведінка, скільки знання цих «добре» і «погано». Уміння правильно відповісти. Тому діти завжди намагаються відповісти, «як треба», вони орієнтовані на справляння враження. Інша справа, що для різних дітей важливі різні ефекти. Відповідаючи на запитання «Ким ти хочеш стати?», дитина може з лагідним виглядом казати «вчителем» або хоробро заявляти «хуліганом». Але й в одному, і в другому випадку малюк, найімовірніше, намагається когось догодити, а не висловлює своє заповітне бажання.

Звичайно, деякі відповіді навіть на не дуже прості запитання видаються щирими: «Що роблять діти вулиці?» «А що вони можуть робити? Пиячать, більше нічого не лишається. Нап'ються, заснуть, так і час швидше мине».

З одного боку, ми мусимо враховувати думку дітей, тобто їхню незалежну думку. З другого боку, ми, так само як і інші вихователі, спеціалісти та вчителі, знаємо, що діти мають думати. І, ясна річ, глибоко в душі ми теж хочемо на них впливати. І вони – діти – про це дуже правильно здогадуються. Що ж відповідати дитині на конкретні питання, якщо вона знає, що слід зважати на її думку (знає про свої права) й розуміє, яку саме її думку від неї очікують почути?

Як залучити дітей?

Насамперед для дитячої участі потрібне оточення, яке надає такі можливості. Діти відкриваються, коли відчувають, що те, що вони скажуть, має значення, і коли вони розуміють мету власної участі. Оскільки діти думають і виражають себе не так, як дорослі, процес їхньої участі має ґрунтуватися на конкретних питаннях і досвіді, а також на реальних життєвих ситуаціях, і має відрізнятися за ступенем складності відповідно до здібностей дитини.

Для початку можна організувати консультації та опитування думок із різних предметів, які визначають дорослі. Програми планування, впровадження, управління, контролю та оцінки є більш активним проявом участі. Проекти,

Корисне самовираження:

учасники лялькового театру «Фантазія» з м. Біла Церква знайомлять зі своїми казками юних глядачів з місцевого будинку дитини.

© О. Калашникова / «Кожній дитині»

дослідження, захист власних інтересів, уявлення, що їх ініціюють діти, або спільне з дорослими управління організаціями та установами є особливо повчальним і серйозним досвідом для дітей старшого віку.

Приклади успішної участі дітей можна знайти в різних країнах Європи.

Сім'я: дитяча участь може початися вдома з того, що маленькі діти впливатимуть на прийняття рішень у сім'ї. Діти – учасники конференції Ради Європи «Будуємо Європу з дітьми і для дітей» повідомили: «Ми успішно брали участь у прийнятті рішень удома з приводу того, як би ми хотіли провести вільний час, що ми хочемо їсти, інколи навіть вибирали, в якій школі вчитися, як розподіляти завдання в сім'ї, вирішувати сімейні проблеми, організувати сімейні заходи».

Школа: школи можуть бути важливою моделлю успішної участі. Спільне написання шкільних правил або доручення дітям прикрасити та підтримувати лад у класі може стати добрим початком, який допоможе дітям долучи-

тися до шкільного оточення. Проте шкільні ради й дитячі парламенти являють собою дієву участь тільки тоді, коли дітям надається право приймати реальні рішення. Вони також можуть брати участь у вирішенні шкільних проблем, таких як цькування, ізоляція чи інші форми шкільного насильства. Дитячі ініціативи з випуску газети, радіо чи сторінок в Інтернеті, з організації клубів, фестивалів або кампаній також є важливим внеском у демократичне шкільне життя.

Дозвілля: дитячі позашкільні програми можуть допомогти дітям здобути досвід, який демонструє, що участь змінює світ на краще. НУО, проведення неформальних заходів, вуличні програми, фестивалі, Інтернет і нові платформи інформаційних засобів дають різні можливості для демократичної практики. Позашкільна діяльність може доповнювати шкільні проекти.

Вразливі групи дітей: участь для них украй важлива, вона надає їм нові можливості. Діти, які живуть у бідності або живуть у дитячих установах, часто страждають від нестачі навіть мінімальних форм участі. Добре підготовлений

персонал повинен створювати доброзичливе оточення, коли діти потрапляють до дитячого закладу або лікарні, чи виявляються залученими до розслідування або судового процесу в ролі жертв або порушників. Найкращі інтереси дітей можна забезпечити, тільки коли їх просять висловити свою думку.

Участь дітей в роботі державних органів: є величезна кількість гарних можливостей для участі дітей у проектах, які поліпшують добробут їхнього району чи міста. Рада Європи, наприклад, видала Рекомендацію про заохочення участі молоді в роботі муніципалітетів, що може стати чудовою відправною точкою для реалізації права на участь. За кордоном є також кілька вдалих прикладів законодавців та політиків, які регулярно радяться з дітьми. У Лондоні, наприклад, лорд-мер радиться з дітьми, як зробити місто зручнішим для всіх молодих людей, особливо в таких галузях, як транспорт, дитячі майданчики, безпека та насильство в Інтернеті. У багатьох муніципалітетах Великої Британії є посада дитячого мера зі справжніми дитячими ви-

борами, програмою та бюджетом на забезпечення її реалізації.

У кількох європейських країнах діє національна політика для заохочення дитячої участі. Наприклад, у Німеччині, Норвегії та Великій Британії уряди підтримують ефективну участь дітей та їхніх сімей або піклувальників в організації та управлінні всіма дитячими фондами й закликають муніципалітети та організації діяти так само.

На добре спланованих заходах дітей також можна залучати до процесів прийняття рішень на міжнародному рівні. Участь дітей та молоді стала основною опорою у процесі дослідження ООН про насильство щодо дітей. Діти брали участь у регіональних консультаціях, і їхні рекомендації були внесені в підсумкові документи цих консультацій. І незважаючи на те, що такий новий спосіб організації роботи створив чималі труднощі організаторам, він привів до дуже цікавих і повчальних результатів.

Принципи заохочення дитячої участі

ЮНІСЕФ розробив принципи ефективної участі дітей:

- Діти мають розуміти, в чому суть проекту або процесу, для чого він призначений, а також свою роль у ньому.
- Владні відносини та структури прийняття рішень мають бути прозорими.
- Дітей слід залучати на першій же стадії будь-якої ініціативи.
- До всіх дітей треба виявляти однакову повагу незалежно від їхнього віку, становища, етнічності, здібностей чи інших факторів.
- Основні правила належить узгоджувати з усіма дітьми від початку.
- Участь має бути добровільною, і дітям слід дозволити відмовитися від участі на будь-якому етапі.
- Діти мають право на повагу своїх поглядів і досвіду.

Не словом, а ділом

Представництво благодійної організації «Кожній дитині» в Україні цього року залучило дітей, які виховуються в інтернатних закладах, та дітей із сімей Київщини до обговорення Документу про визначення місця дітей, розлучених із батьками, у світі – «Кожна дитина заслуговує на родину». Дискутувалося про сім'ю, дітей, розлучених із батьками, місця їхнього проживання, проблеми, з якими вони стикаються, і як держава та суспільство можуть допомогти таким дітям.

З ким ми спілкувалися:

В обговоренні взяли участь 10 українських хлопчиків та 11 дівчаток. Вони долучилися до 416 дітей із 10 країн світу, яких опитали на організованих фокус-групах. Половина цих дітей були старші за 13 років, декільком учасникам іще не виповнилося 8.

Як це вплинуло на дослідження?

Після консультацій із дітьми були внесені зміни у зміст документу в таких питаннях:

- категорії дітей без батьківського піклування. Наприклад, діти розповіли про такі форми, як «дитячі» домогосподарства, а також конкретизували місця проживання дітей вулиці;
- важливість любові й догляду для дітей. На цих умовах діти наголошували більше, ніж на матеріальному добробуті, місці проживання чи їжі;
- високий рівень недогляду, жорстокого поводження, зневаги, яких діти зазнають удома;
- центральна роль, яку діти відіграють у захисті власних прав;
- жахливі умови життя дітей вулиці. Діти з інтернатних установ вважали їх набагато гіршими від власного становища;
- значення алкоголізму та вживання наркотиків як причини позбавлення батьківського піклування та як його наслідків;
- роль конфлікту поколінь і недостатньої повсякденної участі дітей у тому, що дитина втрачає батьківську опіку;
- різний вплив (і позитивний, і негативний), який може мати опіку.

За матеріалами семінару «Участь дітей»,
EveryChild, Емілі Делап

Відгуки та коментарі надсилайте за адресою:
os@everychild.org.ua
mr@everychild.org.ua

Як

залучити громаду до захисту прав дітей?

На це питання дають відповідь учасники Проекту ЄС «Посилення ролі громадянського суспільства в захисті прав дітей», основне завдання якого – підвищити спроможність інститутів громадянського суспільства у створенні мереж та адвокації прав дітей. ■ Мар'яна Завійська

Адвокація прав дітей виникла як рух за визнання того, що діти також мають усі фундаментальні громадянські права, та за обов'язковість дотримання цих прав. Їх згодом було закріплено в Конвенції ООН про права дитини. Одним з ефективних інструментів захисту прав дітей є коаліції, або мережі громадських організацій.

В Україні вже є досвід роботи коаліцій громадських організацій у вирішенні тих чи інших проблем. Як дієвий механізм коаліції/мережі в галузі прав дітей виявили себе на міжнародному рівні. Це діяльність Інформаційної мережі з прав дитини (www.crin.org), Мережі з питань опіки (www.crin.org/bcn), Європейської дитячої мережі (www.crin.org/euroonet), Групи НУО з питань Конвенції ООН про права дитини (childrightsnet.org) тощо.

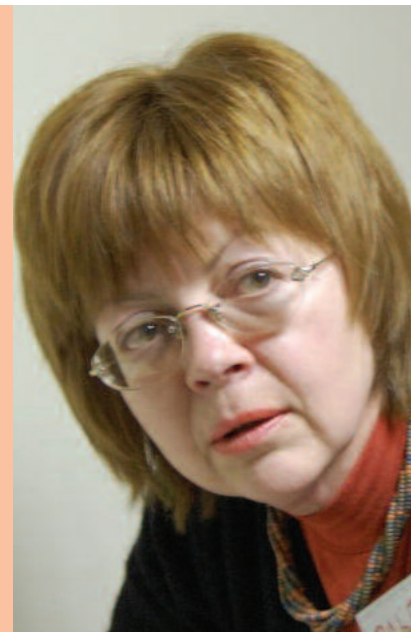
На сьогодні коаліції громадських організацій у галузі захисту прав дітей в Україні тільки починають створюватися. Ідею об'єднання зусиль різних громадських організацій було запропоновано активістам із Полтави, Львова та Миколаєва – учасникам проекту ЄС «Посилення ролі громадянського суспільства в захисті прав дітей», який реалізують Ресурсний центр «ГУРТ», Молодіжний інноваційний центр «Медіа-М» та Представництво благодійної організації «Кожній дитині» в Україні.

«Тренінги, що проводилися в межах проекту, надали можливість учасникам подивитися на питання захисту дітей ширше й об'ємніше та зрозуміти, що без об'єднання зусиль громади та влади зрушити стереотипи мислення і дій, формовані роками, практично неможливо. Тільки колективні зусилля, спільна представницька громадянська кампанія мають призвести до досягнення поставлених цілей», – розповідає Ольга Латиш, представниця громадської організації «Агенція роз-

витку громади м. Полтава», місцевий координатор проекту.

Саме тому 12 громадських організацій висловили бажання працювати в координаційній структурі «Коаліція в інтересах дітей».

«Кожна організація – учасниця Коаліції має свої цілі та завдання, свій напрям діяльності, свої напрацювання й результати, свої шляхи їх досягнення. Є дуже серйозні організації з великим досвідом, такі як Монтессорі-Центр реабілітації дітей-інвалідів «Соняшник», ГО «Родинний дім», ДЮСО «КРОК» та зовсім молоді, нещодавно створені «Студенти», і ми практично кожному знайшли нішу навколо проектних завдань», – пояснює Ольга Латиш, представниця громадської організації «Агенція розвитку громади м. Полтава», місцевий координатор Проекту.

У Полтаві така коаліція працюватиме за трьома напрямками: створення Університету усвідомленого батьківства; запобігання інституційним формам опіки дітей; перехід на соціальні замовлення у практиці діяльності управління сім'ї, молоді та спорту.

На думку Ольги Латиш, працюючи в межах коаліції, організації мають можливість повчитися одна в одній, перейняти досвід колег та об'єднати зусилля для досягнення амбітних цілей, які визначилися в процесі взаємодії.

«Є плани, бачення перспектив, прорахунок спільних дій, фандрейзингових кампаній з виходом на загальноміські акції. Скоріше за все реалізація всіх планів відбуватиметься поетапно й, можливо, вже навіть не в одному проекті», – підсумовує вона.

У Миколаєві до створення коаліції громадських організацій з за-

хисту прав дітей долучились організації, які активно працюють на розвиток громади: Фонд розвитку м. Миколаєва, Миколаївський обласний благодійний фонд «Індіго», Благодійний фонд «Дітям

Землі», Міжрайонний ресурсний центр для громадськості «Центр соціальних програм Русала в Україні», Миколаївська міська молодіжна громадська організація «Волонтери», громадська організація «Миколаївський молодіжний союз молоді», Миколаївська обласна організація Всеукраїнського комітету охорони прав людини, Миколаївський фонд «Дітям України».

Учасники миколаївської коаліції з захисту прав дітей вважають пріоритетними такі напрями своєї діяльності: залучення громадян до активної участі в громадських кампаніях із захисту прав дітей; налагодження співпраці з місцевою владою; сприяння підвищенню прозорості та підзвітності органів влади й місцевого самоврядування у прийнятті рішень про забезпечення прав дітей.

«На робочих зустрічах ми неодноразово обговорювали питання,

«У зустрічах коаліції громадських організацій у Львові брали участь ті, хто зацікавлений у роботі з дітьми та у соціальних послугах для сімей і дітей. Таких організацій у Львові налічується понад 30. Половина з них іще раніше долучилася до заходів проекту. Інші – під час «відкритого простору» щодо розвитку системи захисту прав дітей та тренінгу з тейткіпінгу, що відбулись у вересні», – розповідає Ігор Буцак, представник Фонду розвитку дитячих можливостей «Наступна планета», місцевий координатор проекту.

яких має стосуватися діяльність миколаївської коаліції. Однією з таких тем є так звана «позашкільна бездоглядність».

Розвиваючи цю тему, ми хочемо привернути увагу до дітей, які на перший погляд не потребують

особливої опіки чи догляду, адже вони не підпадають під жодну встановлену в державі групу вразливих дітей. Така «безстатусність» позбавляє дітей додаткової уваги як держави, так і громади», – пояснює Дмитро Мурашко, представник Міжрайонного ресурсного центру для громадськості «Центр соціальних програм Русала в Україні».

Цю та інші теми учасники Коаліції детально обговорили під час «відкритого простору» у вересні, де визначили, які кампанії та яким чином вони будуть реалізовувати. На їхнє переконання, «відкритий простір» є зручним форматом роботи, який дає можливість різним групам людей та організаціям обговорити питання, що їх насправді цікавлять, а також обмінятися думками, ідеями та накреслити план утілення цих ідей.

У Львові теж досить велике різноманіття громадських організацій, які працюють у сфері захисту прав дітей. Це організації, які займаються підтримкою та захистом прав неповносправних; реабілітаційні центри, які дають експертну підтримку та консультування (гуртки-майстерні, притулки, сімейні будинки); виховні організації, що через залучення волонтерів забезпечують позашкільне дозвілля та канікулярний відпочинок (скаутські, пришкільні, прицерковні об'єднання, філії національних і релігійних товариств); фонди та фундації підтримки освітніх ініціа-

тив, шкіл, талановитих учнів; батьківські організації, які відстоюють права соціальних груп (матері-одиначки, багатодітні сім'ї тощо). Тому завданням тутешньої коаліції є об'єднати багатоманіття інтересів задля вирішення спільних завдань.

Організації, які долучаються до створення коаліції громадських організацій із захисту прав дітей, візьмуть участь у запровадженні на місцевому рівні ініціатив з удосконалення соціальних послуг у місті та впровадження інноваційних методик у роботі з дітьми.

Одним із наступних заходів Проекту будуть конкурси проектів у сфері захисту прав дітей, які спрямовані на підтримку та розвиток створених коаліцій. Конкурси проводитимуться по завершенні «відкритих просторів», під час яких учасники Проекту матимуть змогу детально обговорити проблеми у своїх містах і шляхи їх вирішення, ініціювати відповідні проекти.

Довідково

Проект Європейського Союзу «Посилення ролі громадянського суспільства в захисті прав дітей» здійснює Ресурсний центр ГУРТ у партнерстві з Молодіжним інноваційним центром «Медіа-М» та Представництвом благодійної організації «Кожній дитині» в Україні за фінансування Європейської Комісії. Метою Проекту є посилення ролі громадянського суспільства в захисті прав уразливих груп дітей, зокрема, в забезпеченні права на виховання в сім'ї чи сімейному середовищі.

Детальна інформація про Проект:
dity.gurt.org.ua

Мар'яна Завійська –
координатор проекту,
Ресурсний центр «ГУРТ»

Відгуки та коментарі надсилайте
за адресою: zaviyska@gurt.org.ua

Благодійність по-королівському

Допомога тим, хто опинився у складній ситуації, турбота про дітей завжди високо цінувалися в будь-якому суспільстві. Традиційно вважалося, що ті, кому пощастило в житті, мусять опікуватися менш привілейованими. Ця традиція має глибоке коріння. У Швеції, де традиції відіграють значну роль, благодійністю займаються всі – від королівської сім'ї до останнього підданого корони. Напередодні десятирічного ювілею Всесвітнього дитячого фонду (World Childhood Foundation) його засновниця, Її Величність Королева Швеції Сільвія, розповіла про те, як їй вдається змінювати життя знедолених дітей на краще.

■ Майя Свеноніус / Оксана Швед

Шведська королева не «блакитної крові», і що таке бідність і нужда, напівнімкеня-напівбразилійка Сільвія Рената Зоммерблат знала з дитинства. Адже воно минало в не надто благополучному бразильському місті Сан-Паулу, де її батько працював представником німецької фірми.

Коли родина повернулася в Німеччину, Сільвія вступила до Мюн-

хенського інституту перекладачів. А у 1972 році, працюючи гідом на літніх Олімпійських іграх у Мюнхені, вона познайомилася зі своїм майбутнім чоловіком. Наступного року він став шведським королем Карлом XVI Густавом і запропонував руку й серце Сільвії. Весілля відбулося у 1976-му, й відтоді королева не лише опікується дітьми (їх троє – принцеси Вікторія та Мад-

лен і принц Карл Філіпп), супроводжує чоловіка в закордонних поїздках, застосовуючи на практиці свої знання шести мов, а й проводить значну благодійну діяльність.

Шанс на дитинство

Головним досягненням благодійної діяльності першої дами Швеції є Всесвітній дитячий фонд (World Childhood Foundation). Створений 1999 року, він чимало зробив, щоб полегшити становище дітей у всьому світі, особливо бідних, вразливих та незахищених. Сьогодні Фонд надає підтримку в реалізації 75 проектів і програм у 15 країнах світу. Його філіали відкрито в Бразилії, Німеччині, США. Активно працює він і на пострадянському просторі – в Латвії, Литві, Естонії, Україні, Молдові та Росії.

Так, у нашій країні Всесвітній дитячий фонд допомагає запобігти розміщенню дітей в інтернатні заклади, активно розвиваючи соціальні послуги для сімей з дітьми та одиноких молодих мам. Минулого року у Київській області Представництво благодійної організації «Кожній дитині» в Україні організувало за підтримки Фонду низку тренінгів для персоналу будинків дитини, соціальних служб, шкіл, дитячих садків, лікарів про оцінювання потреб дітей раннього віку, а також провело соціальну кампанію проти відмов від немовлят «Хочу познайомитися...»

Крім того, Фонд реалізує в Україні проекти допомоги дітям, народженим від ВІЛ-позитивних матерів, розвиває потенціал закладів догляду за дітьми, які зазнали насильства, а також програми інтеграції дітей-ромів в українське суспільство.

Порозумілися: у центрі уваги Фонду – дівчатка та молоді мами.

© World Childhood Foundation

Із 2006 року Всесвітній дитячий фонд фінансує проекти ПБО «Кожній дитині», спрямовані на профілактику відмов від немовлят та розміщення дітей раннього віку в інтернатні заклади. На кошти Фонду 2006 року вдалося відремонтувати приміщення для одного з перших в Україні соціально-реабілітаційних центрів «Батьки і дитина разом» у Чернігові, а з 2007 року впроваджувати в Київській області послуги, які запобігають розміщенню дітей раннього віку в інтернатні заклади.

Як усе починалося

Під час офіційних та приватних візитів до різних країн світу, яких у житті королеви було чимало, вона часто бачила дітей, що проживали у винятково складних умовах. Із часом це внутрішнє відчуття несправедливості, яке наростало з року в рік, змусило її стати рішучішою та власноруч зробити щось корисне для таких дітей.

«Настав час, коли я відверто поставила собі питання, чим я можу допомогти неблагополучним дітям. І зважаючи на своє становище в суспільстві, я вирішила переконувати тих людей, які мають повноваження та можливості, змінити їхнє життя на краще», – пояснює королева.

Королева Сільвія розпочала обговорювати проблеми дітей спочатку з друзями, потім із представниками корпоративного сектора, політиками Бразилії. Так вона дізналася, що багато бразильських компаній на той час були соціально відповідальними та підтримували ті чи інші соціальні проекти.

«Я запропонувала представникам корпоративного сектора долучитися до вирішення проблем дітей, оскільки справедливо вважала, що ми зможемо продемонструвати ефективніші результати, працюючи у цій сфері разом. Раптом усі мої співрозмовники зупинилися поглядом на мені й натякнули, що я повинна особисто координувати цю справу».

Такими були перші кроки до створення Всесвітнього дитячого фонду. Королева Сільвія продов-

жила свою наполегливу роботу у Стокгольмі, де запросила представників кількох місцевих компаній на семінар. У результаті 14 компаній та приватних фондів підтримали ідею створення Фонду, стали його співзасновниками й пожертвували в установчий фонд по 1 мільйону доларів.

«Передусім нам потрібно було закласти серйозний фундамент, аби щорічні прибутки фонду покривали його адміністративні витрати. Тоді всі залучені кошти від спонсорів могли спрямовуватися на безпосередню допомогу дітям. Я приділяю значну увагу тому, щоб гроші використовувалися на потреби дітей належним чином, адже для мене це велика відповідальність перед нашими приватними й корпоративними донорами».

Партнери роблять усе можливе

Від початку діяльності Всесвітній дитячий фонд зосередився на залученні до своїх прихильників великого корпоративного сектора, аби уникнути конкуренції за пожертви від приватних осіб серед інших благодійних організацій Швеції. Із часом Фондові вдалося побудувати партнерські відносини з багатьма шведськими та міжнародними компаніями, такими як Volvo Cars Sweden, ICA і Vattenfall, що не лише допомагають грошми, а й поширюють інформацію про діяльність Фонду.

Десять років тому про корпоративну соціальну відповідальність знали одиниці, і Всесвітній дитячий фонд був однією з перших організацій, яка використала цей підхід у розбудові своїх партнерських відносин із компаніями-спонсорами. «Співпраця з нашими корпоративними партнерами вимірюється сьогодні не тільки грошовим еквівалентом, а й можливостями використання переваг їхньої мережі клієнтів та співробітників», – каже Сільвія.

«Без цієї підтримки від співзасновників та корпоративних партнерів Всесвітній дитячий фонд ніколи не став би таким, яким є зараз», – наголошує королева.

Довідка

Королева Сільвія є президентом Міжнародного фонду «Ментор», головна мета якого – запобігати розповсюдженню наркотиків серед молоді, головою товариства «Ювілейний фонд королеви Сільвії», який вивчає проблеми дітей-інвалідів, а також Весільного фонду королівської родини, який надає підтримку дослідженням у сфері спорту для інвалідів. Поряд із замком Дроттнінггольм у Стокгольмі вона відкрила лікарню «Дім Сільвії», де лікують людей із набутим слабощем. Займає почесні посади в низці організацій і товариств, таких як Шведська любительська атлетична асоціація, Шведський фонд проти раку в дітей, Шведська федерація «Врятувати дітей». До того ж вона патрує 62 інші громадські організації, які захищають права дітей, підлітків, інвалідів і навіть братів наших менших.

Всесвітній дитячий фонд її Величність Королева Швеції Сільвія заснувала в 1999 році. Метою діяльності Фонду є сприяння захистові прав дитини й покращенню умов життя незахищених дітей і дітей, які зазнали експлуатації. У центрі уваги Фонду – підтримка проєктів у різних країнах, адресованих дівчатам та молодим матерям. Фонд також проводить активну роботу з поширення знань про права дитини та наявні проблеми дітей в різноманітних куточках світу.

Королева Швеції нагороджувалася численними міжнародними преміями. Одна з них – «Квадрига» – за внесок у світову благодійність. Ця премія щороку вручається в Берліні в день воз'єднання Німеччини особам і організаціям, які наділені мужністю та баченням майбутнього.

У центрі уваги – дівчата

Першочергова мета Фонду – давати дітям залишатися дітьми. Фонд опікується захистом права дітей на дитинство, вільне від жорстокості та насильства, а ще працює над удосконаленням життєвих умов для неблагополучних дітей з усього світу.

У більшості випадків дівчатка є менш захищеними, ніж хлопчики. Зокрема, вони потребують додаткової уваги у питаннях, пов'язаних із недоглядом, насильством, жорстоким поведінням, комерційною сексуальною експлуатацією. Саме тому Фонд від початку діяльності сконцентрував свої проекти на допомозі дівчатам, аби відкрити перед ними нові горизонти власних можливостей.

«Життєві обставини, з якими доводиться стикатися дівчатам по всьому світу, істотно відрізняються. Так, в одних країнах дівчатка не можуть відвідувати школи, до них важко дістатися.

З іншого боку, багато дівчат є дуже самотніми, так само і в Швеції. Enter Meeting Point («Місце зустрічі») зі Стокгольма – організація, якій ми надаємо підтримку, – працює з дівчатками в складних життєвих обставинах. Для Фонду важливо дотримуватися цього гендерного фокусу, хоча ми підтримуємо і проекти, спрямовані на хлопчиків», – зауважує королева Сільвія.

Виховуючи повагу до прав дітей

Десять чи п'ятнадцять років тому небагато людей зважувалися на обговорення таких питань, як торгівля дітьми, дитяча експлуатація, жорстоке поведіння з дітьми, зокрема й сексуальне насильство. Особливо сильне враження на королеву Сільвію у цьому сенсі справив Міжнародний конгрес із проблем комерційної соціальної експлуатації дітей, який відбувся у Стокгольмі 1996 року. Ця подія і підштовхнула королеву до створення Всесвітнього дитячого фонду.

«Сьогодні я бачу зовсім інше ставлення до права дитини бути захищеною від усіх форм сексуальної експлуатації та жорстокого поводження, у відповідності до Конвенції ООН про права дитини».

Де кілька із понад 500 проектів, які з 1999 року отримали фінансову підтримку Фонду, були присвячені саме підвищенню обізнаності про права дітей. Наприклад, після того як 300 російських міліціонерів пройшли тренінг щодо виявлення причин злочинної діяльності дітей, це змусило їх переглянути своє ставлення до порядку утримання дітей, вони усвідомили, що до них потрібно ставитися по-іншому, ніж до дорослих.

«Деякі країни досі розглядають

«Люди почали по-іншому дивитися на дітей: вони розгледіли в них особистостей із власними правами, людських істот, які потребують підтримки й допомоги, аби знайти своє місце в суспільстві»

Сільвія, королева Швеції

роботу з дітьми, що живуть у неприйнятних умовах, як клопітку та проблемну. Проте в багатьох місцях світу, де раніше вважали неможливим вирішити таку кількість дитячих проблем, ми бачимо позитивні зрушення у ставленні до дітей і в поведінці з ними. Люди почали по-іншому дивитися на дітей: вони розгледіли в них особистостей із власними правами, людських істот, які потребують підтримки й допомоги, аби знайти своє місце в суспільстві», – ділиться враженнями королева.

Невигадані герої

Королева намагається якомога частіше відвідувати проекти, підтримані у Всесвітньому дитячому фонді, як у Швеції, так і за кордоном.

«Особиста зацікавленість та участь у проектах, з одного боку, надає їм більшої ваги, а з другого – привертає увагу до людей на місцях, які над ними працюють. Завдяки таким візитам ми зав'язуємо тісніші стосунки з виконавцями

проектів, плюс стежимо, яким чином використовуються кошти», – пояснює вона.

«Головними героями нашого Фонду є люди, яких ми називаємо між собою «вогниками»: персонал, що самовіддано впроваджує проекти в різних куточках світу; ті, хто мають ідеї та вмінють їх реалізувати, щоб допомагати дітям день за днем. Без них Фонду не було б», – додає королева.

Підтримка приносить зміни

За роки роботи у Фонді королева не раз була вражена неймовірною силою зцілення, яку мають діти. Бачити на власні очі, як діти, що пройшли через складні життєві випробування, повертають собі

надію та вірять у краще майбутнє, – це незабутнє враження. Одним із проектів, який надовго запам'ятався королеві, став Центр Януша Корчака в Санкт-Петербурзі. У центрі молоді мами, які зростали в інтерна-

тах, отримують психологічну й соціальну підтримку під час домашніх візитів до них компетентних соціальних працівників. Такі мами перебувають у складних життєвих обставинах, коли загроза відмови від дітей та недогляду є особливо очевидною.

«Вони ніколи не бачили сімейного життя зблизька, не відчували прив'язаності до близьких та рідних, дівчата не знають, як приготувати собі й дитині їжу, як упоратися із сімейним бюджетом, як бавитися з малюками. Тому піклування про власних дітей та любов до них для таких дівчат є надзвичайно складними. Побачивши, як ці молоді мами дарували своїм діткам те тепло й ласку, яких самі в дитинстві ніколи не мали, я була зворушена до глибини душі», – каже королева Сільвія.

Після дев'яти років співпраці з Центром Корчака Всесвітній дитячий фонд поступово скорочує свою підтримку. Завдяки фінансуванню з місцевого бюджету Санкт-Петербур-

бурга центр і далі надаватиме послуги, вже без залучення Фонду.

«Це одна з умов нашої співпраці; життєздатність кожного проекту має бути забезпечена і по завершенні фінансування від Фонду», – пояснює королева Сільвія.

Діти та Інтернет

Безпека дітей в Інтернеті викликає у королеви Сільвії дедалі більше занепокоєння. Кілька років тому Всесвітній дитячий фонд підтримав проекти, спрямовані на дослідження цього питання. Зокрема, Onlineproject («Он-лайн-проект») у шведському містечку Лінкопінг з'ясував, яким чином на дітей впливає насильство в Інтернет. Інші проекти використовували Інтернет, щоб залучити та підтримати дітей груп ризику.

Королева Сільвія занепокоєна тим, скільки батьків не знають, чим їхні діти займаються в Інтернеті та як захистити їх від його негативного впливу. «Я заохочую всіх батьків дізнаватися, як їхні діти використовують Інтернет», – каже вона. Тож 17 вересня Фонд організував у Стокгольмі семінар про те,

як Інтернет можна використати для допомоги дітям груп ризику. Під час заходу на відміну від негативних оцінок впливу Інтернету на дітей, що домінують у ЗМІ, розглядалися можливості та переваги, які надає Всесвітня мережа, для допомоги дітям.

Права дитини – в життя

У ювілейний для Конвенції ООН про права дитини рік під особливою увагою Королеви й Фонду – поширення знань про Конвенцію серед дорослих та дітей.

«Про дитячі права мусять знати як дорослі, так і діти, але насамперед дорослі повинні їх поважати», – каже королева Сільвія.

Розмірковуючи про свої бажання та плани на майбутнє, королева Сільвія каже, що, безумовно, їй би хотілося мати більше вільного часу. При цьому вона відзначає, що загальмовувати темпи роботи вона не має наміру, оскільки вважає свою діяльність конче потрібною.

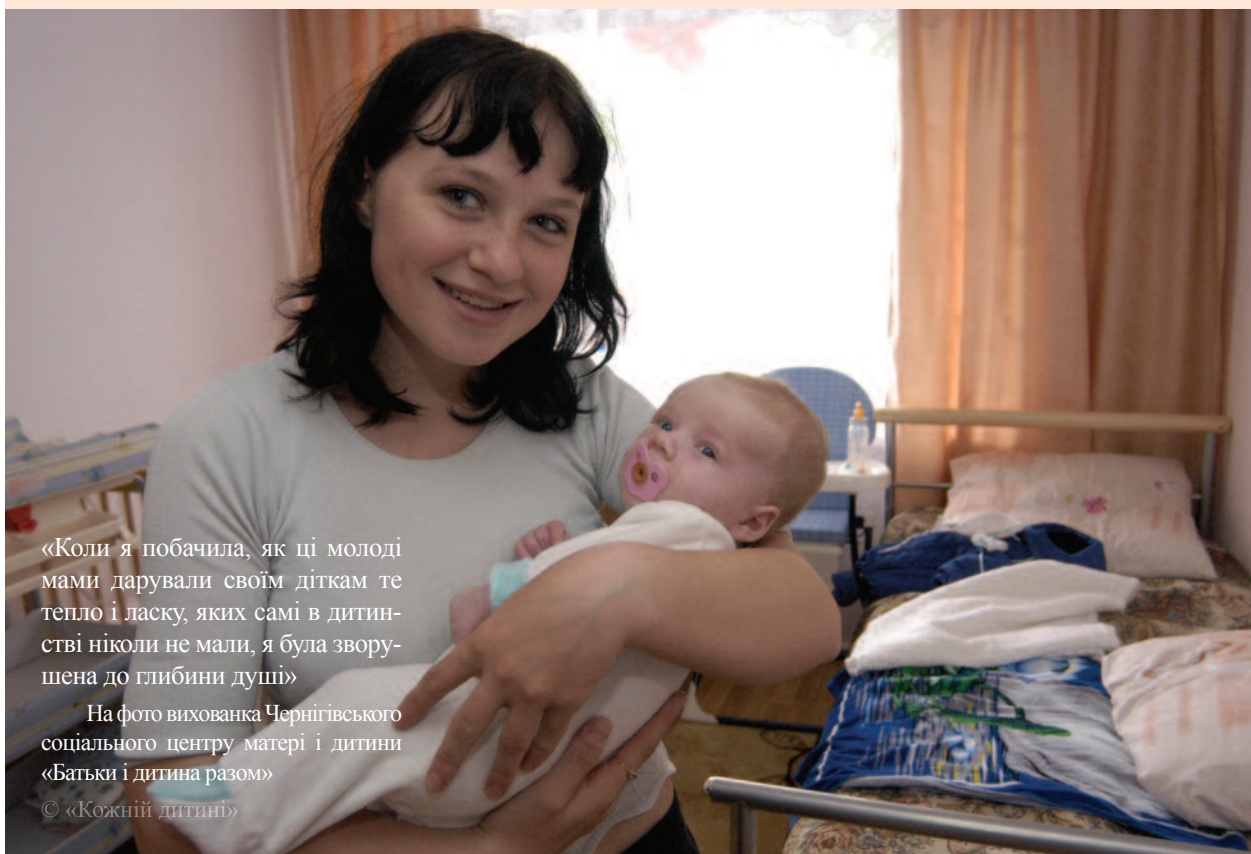
«Коли ми почали працювати, я уявляла, що діяльність Фонду та інших дитячих організацій тимча-

сова; що діти, які перебувають у складних життєвих обставинах, зможуть швидко повернутися до нормального життя. Проте зараз я розумію, що нашої допомоги потребують не менше, ніж раніше. Тому Всесвітній дитячий фонд і далі працюватиме з дітьми, які мають менші шанси на щасливе дитинство: з тими, про кого забувають, кого не бачать, не чують, на кого не звертають уваги. Ця робота складна й вимагає великої душевної віддачі, її неможливо виконувати формально, водночас вона вимагає енергії для послідовного відстоювання інтересів дитини», – наголосила королева.

Майя Свеноніус – спеціаліст інформаційного відділу Всесвітнього дитячого фонду

Оксана Швед – менеджер із комунікацій ПБО «Кожній дитині» в Україні

Відгуки та коментарі надсилайте за адресою: os@everychild.org.ua

«Коли я побачила, як ці молоді мами дарували своїм діткам те тепло і ласку, яких самі в дитинстві ніколи не мали, я була зворушена до глибини душі»

На фото вихованка Чернігівського соціального центру матері і дитини «Батьки і дитина разом»

© «Кожній дитині»

Кожній Дитині Україна

До світу, безпечного для дітей

Журнал «Права дітей» - періодичне видання для представників державних органів влади, недержавних організацій, міжнародних інституцій та фахівців, які працюють у сфері прав людини, дитини, реформування і вдосконалення системи державної опіки й піклування про дітей в Україні.

Видання засноване з благодійною метою та призначене для безплатного розповсюдження.

Цей номер журналу
видано в рамках проектів:

«Посилення ролі громадянського суспільства у захисті прав дітей», що фінансується Європейським союзом

«Попередження вилучення дітей із сімейного середовища шляхом впровадження механізму гейткіпінгу»

Думки, висловлені у виданні, належать авторам і не обов'язково відображають погляди Європейської Комісії

Адреса редакції:
Представництво благодійної організації «Кожній дитині» в Україні
Молодіжний інноваційний центр «Медіа-М»

вул. Польова 49-А,
м. Київ, 03058, Україна
Тел./факс: +38 044 457 29 10
E-mail: info@everychild.org.ua
Web: www.everychild.org.ua

© Представництво благодійної організації «Кожній дитині» в Україні, 2009
© Молодіжний інноваційний центр «Медіа-М», 2009

